

Uppföljningsintervju med finska krigsbarnet Nanny Ohlsson, Tylösand.

Född i Hangö, Finland.

Berättar om sin upplevelse som finskt krigsbarn i Halland.

Intervjuare: Anna Lindqvist, Hallands bildningsförbund. Halmstad 2017.

Förkortningar: NO= Nanny Ohlsson, AL= Anna Lindqvist

Dialektala uttryck och talspråk:

Dom= de, dem

Eh= talspråk

Mhm= talspråk

Tatt= tagit

Inspelning 1

NO: Som har farit mest illa.

AL: Mm.

NO: För hon hade en fostersyster dit hon kom och det var ju ständigt bråk, det har jag ju berättat.

AL: Ja.

NO: Ja, och sen när vi skulle komma andra gången, ingen ville ha henne.

AL: Nej...

NO: Ulla då som alltid har vart så präktig kan man väl säga, och duktig på alla sätt. Hon, det tog ju, hon kom till Lundgrens gjuteri eller, disponenten heter det ju. Och jag kom tillbaks till min familj för dom hade ju inga barn. Ja, hon kom till min fosterpappas föräldrar. Och du kan ju tänka dig, dom var ju gamla.

AL: Ja.

NO: Hade ingen koll på henne, hon var vind för våg. Så hon ville ju hem med en gång när pappa dog, va.

AL: Ja.

NO: Så hon åkte, men vi stannade kvar ett helt år till, storasyster och jag. Men, du vet när pappa dog, det var ju liksom, dom bara talade om att "pappa är död".

AL: Mm.

NO: Inga känslor.

AL: Nej... Var man rädd för det, och visa känslor, eller?

NO: Ja, jag sa ju alltid tant Sigrid, och farbror, dom var snälla, men nej, det var inga känslor va, där.

AL: Nej.

NO: Ja.

AL: Men var det så som man betedde sig kring barn då, tror du, eller?

NO: Dom var, ja, i deras generation. Men det var ju, säg att dom var 60 plus, kanske 70 när hon kom dit.

AL: Mm.

NO: Och hon var då, 44 kom vi dit, då var hon 12 år. (1944)

AL: Ja.

NO: Så det är klart, det kanske var svårt för dom också.

AL: Ja.

NO: Så att, men, Bengt min man, han blev väldigt berörd av den här brodern va. (Nanny hänvisar till en fotoutställning om Finska Krigsbarn)

AL: Mm, ja.

NO: Han var inte gammal när han dog va?

AL: Nej, jag har, nånting sånt, medelålders tror jag, jag har inte fått en exakt.

NO: Nej, men åkte han tillbaks till Finland, det gjorde han va?

AL: Jag tror det, och jag tror, jag är inte säker för att grejen är att hans brors öde delar han med flera andra storebröder.

NO: Mhm?

AL: För att jag har intervjuat många, där det ofta är storebröder som har, inte klarat anpassningen. Och sen inte klarat återanpassningen i Finland heller.

NO: Nej...

AL: Och det har ofta slutat med självmord, faktiskt. Och det är ju, det är ju jättesorgligt.

NO: Ja.

AL: Och jag, det är ju svårt att säga vad det beror på. Men att man är lite äldre och att det verkar vara pojkar som har haft tufft.

NO: Jo, det tror jag också. För vi kände en här i stan, han kom till Simlångsdalen, han vill helst inte prata om det.

AL: Nej.

NO: Han blev ju dräng va.

AL: Ja.

NO: Han var ju äldre än mig, så han kanske hade vart närmre 90 nu kanske.

AL: Mm.

NO: Men han dog. Men jag tror att dom som hade finska som modersmål dom hade det svårast.

AL: Mm.

NO: Tänk att inte kunna nån, inte förstå vad nån säger. Också komma tillbaks och inte förstå vad de biologiska föräldrarna säger.

AL: Nej, det tror jag är ett trauma för många, och jag har läst i litteratur om det att en del kände sig språklösa till slut. Att dom inte kunde nått utav språken tillräkligt bra. Eh, medans andra har blivit tvåspråkiga, så det...

NO: Ja.

AL: Vad i oss påverkar hur vi reagerar, eller hur vi...

NO: Men jag, jag kan förstå det, för att, du vet, jag började i skolan i Halmstad. Gick ett år, vi åkte hem, nej, alltså, det var inte ett helt skolår. Det var inte hela första året.

AL: Nej.

NO: Utan, så kom jag ju in i skolan i Hangö då, och sen så dröjde det, ja, ett år så åkte vi tillbaka. Och då kom jag ju in i andra klass här. Jag kom faktiskt till samma klass. Men sen så flyttades vi ju, för att det var ju från koncentrationslägren, Brunnsåkersskolan.

AL: Ja, ja.

NO: Så dom delade upp eleverna och jag kom till Norra skolan, och det gjorde ingenting, för att det var mycket närmre för mig.

AL: Ja, ja.

NO: Men resultat av det hela är, jag kan varken Finland eller Sverige, alltså undervisningen blir ju avklipp va. Så kom jag till Finland och då höll dom på med något helt annat, så jag kan inte Finlands eller Sveriges historia.

AL: Nej.

- NO: Då kan jag förstå det här med språket va. Och sen fick jag börja, det blir ju femte klass, i Folkskolan. När vi kom tillbaka 46. (1946) Men efter tre månader så var det en i ettan då i samlyceet som blev uppflyttad, då fick jag komma dit. Efter tre månader. Och dom, dom hade ju börjat läsa finska, och finska är fruktansvärt svårt va.
- AL: Mm.
- NO: Och ingen hjälp, ingen hjälp fick jag. Och jag kunde ju inte nånting, jag kunde ju inte ens vad God Dag var. Och det, jag menar det är också märkligt när man kommer från Sverige, får ingen hjälp. Och dom hade läst finska i tre månader.
- AL: Ja.
- NO: Och du vet, det drabbade mig hårt, för att, för det första så tyckte jag det var urtråkigt, för jag kunde ju inte. Det var mitt sämsta ämne, och det la jag mer eller mindre åt sidan. Så det förföljde mig hela dom, för det var ju motsvarande realen då, men jag lyckades ju få godkänt och lite mer. Men, ja, det...
- AL: Men det känns som där fanns ingen förståelse, för det här uppbrottet?
- NO: Nej, nej, nej inte alls, inte alls. Jag menar nu får dom ju hemspråksundervisning och allting, och jag fick inte ens hjälp med finskan.
- AL: Nej.
- NO: Och du vet, Hangö, du hörde knappt finska, det fanns finska samskolan, men det var svenskar för sig och finländare för sig, finsktalande. Och vi hade ingen kontakt med varandra. Så i och med det fick man ju inte hjälp på det sättet att man blandade upp sig va.
- AL: Nej.
- NO: Men, ja, det var resultatet av att hoppa, och då, fruktansvärt dom som inte kunde språket när dom kom hem.
- AL: Ja. Men det här med finska, det är ju, känner man sig mindre finsk när man inte talar finska i Finland?
- NO: Nej, det gör man väl inte, men det är ju, det är ju lite, man kan säga så här. Nu jobbar ju Finland för att dom ska inte lära sig svenska i skolorna. Och det har lite med det här att göra, att det finns ju väldigt många svenska familjer som äger företagen va, och som är väldigt välbärgade. Vi kan ju ta Huvudstadsbladet till exempel, grundades av Amos Andersson, det är ju så svenskt det kan bli.
- AL: Ja.
- NO: Och vi har ju så många andra släkter som är, han Wahlroos, Nordea. Det, så dom är ju på topp och det skapar ju motsättningar va. Finn, om vi nu ska använda "finnarna" jag vill inte gärna göra det. Men dom ser ju att det är svenskarna som har dom här topp...

AL: Ja, det blir klyftor där emellan.

NO: Det blir klyftor och motsättningar. Så att, därför tror jag att man vill ha bort svenska språket. Men man tänker inte så långt, det har ju alltid varit så att väster ut kan du åka, va. Och du klarar dig ju med svenska, i och med att du är svensktalande. Om du åker österut, vad har du där? Det är Ryssland. Men kan du svenska klarar du dig både i Danmark och i Norge, och Sverige.

AL: Mm.

NO: Men dom har det bara i sig, att svenskan ska bort, så att.

AL: Dick Harrison pratade om det här med språket och han sa att den mest svensktalande orten i världen ligger ju i Finland.

NO: Ja.

AL: 97 procent svensktalande.

NO: Det måste vara Ekenäs.

AL: Ja, kanske det.

NO: Ja, därför att, Hangö hade ju det här med, alltså efter freden va, så kom det så många ingermanländare och karelare. Och arbetskraft, manlig arbetskraft, det fanns ju inte så mycket eftersom det var så många som stupade.

AL: Mm.

NO: Så det kom ju mycket arbetskraft och de kom till Hangö för där hade ju varit industrier va.

AL: Mm.

NO: Och där startades en stor textilfabrik som hette Hyvon. Och det behövdes mycket arbetskraft så det kom så mycket finsktalande till Hangö, som hade varit så svenskt.

AL: Mm.

NO: Och Ekenäs har inte såna industrier dom har mer lantbruk, landsort va, landsbygd. Det har ju inte Hangö, för det är ju hav runt om, va. Så att det, det gjorde ju, men jag tror att det måste vara Ekenäs.

AL: Mm, kanske.

NO: För att Hangö var ju svenskspråk, alltså officiellt språk var ju svenska ända till 70 talet. Och så blev det 51 procent finsktalande, du, jag tror nästan det var över en natt. Man ändrade skyltarna, på finska först och svenska sen.

AL: Ja, mm.

NO: Så att, ja, nej men. Det är fortfarande, jag har släkt som bor i Ekenäs och min bästa väninna. Och det är ju nästan bara svenskt där.

AL: Mm. Märker du av det här när du åker till Finland, alltså förbistringerna mellan...?

NO: Nej, inte förbistringar, men jag märker ju så få som pratar svenska.

AL: Mm.

NO: Du vet Stockmans, där pratar ju alla svenska, dom hade ju skyltar, finska, svenska. Nu är det finska, engelska, kanske tyska. Men det är klart att det finns svenskspråkiga också, men det är inte som det var förr.

AL: Nej.

NO: Det är det inte.

AL: Är det på gott eller ont?

NO: Ont, tycker jag. (Skratt)

AL: Ja.

NO: Det tycker jag, för att det är lite tråkigt. Men det är som det är.

AL: En utveckling.

NO: Ja, det är det.

AL: Mm, nu är det ju ett tag sen vi hade vår första intervju.

NO: Mm.

AL: Hur har du haft det sen den intervjun, har det rört upp nånting, eller?

NO: Ja, det kan man väl säga, jag hade ju lagt det bakom mig, va, men det är klart att det kom ju upp det här. Och jag tänkte ju att, jag har ju aldrig snuddat vid tanken att jag skulle anklaga våra föräldrar för att dom skickade hit, oss hit va.

AL: Nej.

NO: Och det har jag aldrig, aldrig tänkt på, att hur kunde dom göra så.

AL: Nej.

NO: Det har jag aldrig gjort. Men däremot förstår du, när min pappa dog, då, dom hade ju inga barn som jag var hos.

AL: Nej.

NO: Då frågade dom om jag ville stanna hos dom, och tänkt att det glömmes jag aldrig. Jag vet precis var vi stod nånstans när dom frågade och jag började storgråta och sa att jag

vill vara där Ulla och Marianne är. Och sen frågade, jag vet ju att min, vår mamma hade aldrig tillåtit det heller.

AL: Nej.

NO: Men dom nämnde aldrig det mer. Men dom var inga barnpsykologer precis. För dom, speciellt min farbror då som hela tiden, ”ja, hade du stannat hos oss så hade du fått lära dig spela piano”, För jag, dom sa alltid att jag hade pianofingrar. Ja, och jag skulle fått de, jag skulle fått göra de, och det, så gör man inte.

AL: Nej. Vad vann dom på det?

NO: Ja, inget. Jag vet inte om han trodde att jag skulle ångra mig. Men även där Ulla var, Lundgrens ville också adoptera henne då. Men dom var kloka och sa, ”vi förstår ju att din mamma behöver din hjälp”.

AL: Ja.

NO: Med försörjningen. Hon var ju 16 år då när vi åkte tillbaks. Så hon fick ju jobb då. Ja så att, dom, det är klart, jag vet inte, har man inga egna barn så förstår man inte det.

AL: Nej, kanske det. Kanske är en förklaring.

NO: Ja.

AL: Men kan du berätta mer om din familjesituation i Finland? Du har berättat om din pappa, och hur det gick för honom.

NO: Ja.

AL: Och hur det drabbade då din mamma.

NO: Ja, det här att, att pappa var under utredning.

AL: Mm.

NO: Ja, vi förstod ju inte riktigt, att vi borde ju inte stannat vi det va. Vi var ju bara barn va. Men det var ju så, jag har ett foto här på det andra huset min farmor hade. Där vi bodde, det var ett rum och kök och alkov, och så bodde min farmor på övervåningen. Och pappa hade ju ritat ett nytt hus som han skulle låta bygga då, för det där, det kommer du ihåg, det här huset.

AL: Mm.

NO: Före kriget. Och då, det fanns ju pengar som skulle användas till det här. Så mamma lät ju bygga det här huset trots allt.

AL: Jaha.

NO: Nej, inte det huset som pappa hade, det gick ju inte, för det var ju helt annat hus. Det här var ju, som man sa, funkishus, med två rum och kök och alkov.

AL: Mm.

NO: Och jag har ju det på foto här, det ser så trist ut på det fotot. Men då gick ju alla pengarna, och du vet, det fanns ju inte material. Det var sågspån, de fick köpa sågspån som isolering. Och det var så kallt. När vi kom hem, Ulla och jag 46, det måste ha vart klart då för jag kommer inte ihåg att vi bodde i det andra huset. (1946) Och vi hade ju inte råd att elda vet du, i rummen så vi bodde fyra personer i kök och en alkov, på vintern. Och det var fruktansvärt kalla vintrar, oj vad kallt det var, och mycket snö.

AL: Mm.

NO: Så mamma, vår farmor hade det ganska bra efter dom måtten, om man mäter det så, och hon hjälpte oss mycket. Men en gång vet jag att mamma gick till socialhjälpen för att få ved. För hon hade inget jobb, och inga pengar och var vi, vad hon gjorde då när hon inte hade pengar, jobb, ja då fick vi handla på krita.

AL: Mm.

NO: I affärer, och sen när hon fick jobb, ja då gick hon dit och lämnade, så gott som allt. Eh, men det var nog ganska vanligt där, då så det var väl ingen som tänkte på det.

AL: Nej.

NO: Men jag gick ju då i samskolan och jag tänkte aldrig på hur fattiga vi var.

AL: Nej.

NO: För att det var ju så många som hade drabbats men, dom i min klass, det var ju barn som hade mist sina pappor. Men dom som, dom som var stupade, dom fick ju pension.

AL: Ja.

NO: Men det fick ju inte vi.

AL: Nej.

NO: Och det tycker jag var hemskt. Så att pappa var ju anställd och mamma också, före kriget, på Fazer. Och Fazer hade även i Hangö och när han var, det var ju fred under en kort tid.

AL: Mm.

NO: Och då ville dom veta, han var på hemmafronten, för han var ju sårad, och då innebar det att han var i brandkåren i Hangö. Och då ville dom veta om han skulle komma tillbaka till Fazer, och jag vet inte svaret, vad han sa, men så omkom han ju då. Och du, då fick mamma, det var ju gamla mark då, jag tror hon fick 25000 till begravningen, av Fazers.

AL: Ok.

NO: Ja, så dom var, ja dom skötte sina anställda. Men sen hade vi ju det här med dynamitfabriken. Det gjorde ju också att vi behövde arbetskraft.

AL: Mm.

NO: Det är en lång, den heter faktiskt Dynamiten, orten, men det är precis utanför, kan ju inte ligga mitt i centrum precis. Och där fick mamma jobb ibland va, när dom behövde folk. Men det värsta var att hon städade lastrummen på båtar.

AL: Ja, just det.

NO: Det står där också. Och då klättrade hon ju ner för lejdare vet du. Och så hade hon då en tant som också jobbade där, henne, hon vågade inte klättra utan henne tog dom i en sån här, vet du vad, jag vet inte vad det heter. Jättetjockt nät, du vet

AL: Ja, ja.

NO: Ja, där satt hon och så lyfte dom ner henne.

AL: Det låter ännu värre tycker jag.

NO: Ja, det skulle jag absolut inte vilja. (Skratt) Ja, jag tycker, när man klättrar upp, det går väl an, och ner också för då ser man ju inte hur brant det är. Men ja då, sen kunde hon ju ryska vet du, så ibland fick hon ju tolka. För på den tiden, det var ju Finlands enda isfria hamn.

AL: Mm.

NO: Och det var så kalla vintrar så det låg ju jättemånga båtar som låg på redden, som skulle in. Och ibland fick hon ju tolka och ja, vi hankade oss fram.

AL: Ja, men hur kunde fattigdomen visa sig? Alltså du sa att ni frös.

NO: Mm.

AL: Var ni hungriga, var det brist på kläder, hur kunde det visa sig?

NO: Ja, kläder, du vet det fanns ju inte heller i Finland, du vet det gick rykten, nu kommer det kläder till, det fanns egentligen... Nej, kläder, ja, nej det var väl inte så stor brist, du vet. Dom skickade, fast det var nog mer när vi var i Helsingfors, fast det var under brinnande kriget, då skickade ju Sverige paket, med kläder till Finland. Men däremot det här med fattiga, jag upplevde inte det. Du säger mat ja, jag kan ju säga att jag äter inte havregrynsgröt.

AL: Nej.

NO: För vad vi hade då, havregrynsgröt, rågmjölsgröt, potatisgröt och när det var riktig fest så var det mannagrynsgröt.

AL: Mm.

NO: Rågmjölsgröt skulle jag nog kanske kunna, och potatisgröten var inte heller, men du vet ibland fick vi stekt havregrynsgröt, och jag vet att min familj, dom har inte fått mycket gröt.

AL: Nej. (Skratt)

NO: Och dom, som min man, han gillar ju havregrynsgröt, men nej.

AL: Mm.

NO: Och medan, när pappa levde, alltså det året vi var hemma. Då hade vi höns, vi hade kaniner, vi hade en gris och vi hade en bagge. Och så vi, men så slaktades den här grisen vet du, och vi åt ju fläsk, och det var väl härsket ibland.

AL: Ja.

NO: Så när jag kom till Sverige då, då, jag hade så svårt att äta fläsk, när vi kom andra gången. Men jag kommer inte ihåg om jag åt det ändå, som man sa, med långa tänder. (Skratt)

AL: Med långa tänder.

NO: Ja. Och vi hade ju potatis och grönsaker och kaninerna blir ju skinn också av dom. Och ägg, då la man in i, vad kallades det, ja det är en sån där geggig röra. I alla fall, som gjorde att äggen höll över vintern. Men det var ju, det var ändå inte, jag vet inte varför för jag tycker vi var ju nästan själv, hade nästan självhushåll. Varför vi åkte andra gången till Finland, men det var ju det att det var krig igen, och dom började bomba.

AL: Ja.

NO: Och i Helsingfors, nej, nu pratar jag 40, vi flyttade dit 40, 39, 40. (1939, 40) Jo vi flyttade dit 40 från Bromarv. Då kom vi ju ur askan i elden kan man säga, och varje natt så låg vi ju med kläder på för att springa till källaren som, det var ju inget skyddsrum.

AL: Nej.

NO: Nej, och där var det ont om mat, oj, oj.

AL: Mm.

NO: Och det har jag nog berättat, där farmor stod i kö.

AL: Ja.

NO: Men...

AL: Vad kunde ni äta då?

NO: Ja, tänk att jag kommer inte ihåg, jag måste fråga mina äldre systrar. För där fanns ju ingenting.

AL: Nej.

NO: Potatis, jag vet inte vad jag åt egentligen.

AL: Nej.

NO: Och fisk, de kunde ju inte ut att fiska.

AL: Nej.

NO: Så vad vi levde på det har jag ingen aning om.

AL: Nej, för som du säger, att ha förutsättningarna för att ha djur det gör ju jättemycket, för att man kan ha lite honor och lite odlingar och så där. Men i stan är det ju...

NO: Ja, det här var ju stan vet du, så att, men alla hade ju stora tomter. Hangö är ju kan man säga, en villastad.

AL: Mm.

NO: Alla, och så hade vi, vi hade den här stora tomten där det här huset låg, va. Det var egentligen två tomter som min mamma styckade av. Men innan det så kommer jag ihåg att vi hade potatis där, i det här stora tomten kan man väl säga.

AL: Ja.

NO: Ja, men du vet, då när mamma lät bygga det här huset, vi hade inte vatten inne. Men vi var lyckliga ändå att ha en pump.

AL: Ja, ja.

NO: På tomten. Vi hade ingen toalett, eller avlopp.

AL: Nej.

NO: Ja, du kan ju tänka dig resten. När det var så kallt så skulle man ut på dasset.

AL: Ja.

NO: Men det gick ju inte på morgon och kväll, ja, tar du med det här också. Det var ju spann som gällde.

AL: Mm.

NO: Och vi hade en förstuga, så det var ju där det fick stå sen.

AL: Mm.

NO: Men när vi bodde i det här, farmors andra hus, då hade vi ju långt. Jag skulle tror det var 200 meter för att hämta vatten.

AL: Mm.

NO: Och det var en sån där allmän pump då.

AL: Ja.

NO: Men när vi bodde där så var det en granne inte långt därifrån som hade en ko.

AL: Ja, ja.

NO: Och där hämtade vi mjölk varje kväll, så vi svalt ju inte, det gjorde vi inte då. Men det var värre, situationen var ju mycket värre när vi flyttade till det här nya huset.

AL: Ja, var låg det då?

NO: Det låg närmre centrum.

AL: Mm. I Hangö?

NO: I Hangö, ja. Och jag antar att farmor måste ha sålt det andra huset, jag det har hon ju. Och det var därför, hon ägde även det här huset.

AL: Mm.

NO: Och pappa var enda barnet, så att. Och min pappa var lite, vad ska man säga, han hade planer va.

AL: Mm.

NO: Och efter kriget, då när det var slut, hade han planer på att starta en bussförbindelse mellan Hangö och Helsingfors. Och det hade ju varit väldigt bra.

AL: Mm.

NO: För det fanns ju inte då, det var bara tåget. Men så blev det ju aldrig.

AL: Nej, var han en entreprenör?

NO: Det kan man säga, och jag har nog ärvt lite av det. Och även en av våra söner, kan man säga.

AL: Ja.

NO: Mm. Men inte dom andra, inte dom andra systrarna.

AL: Nej, mm.

NO: Jo, jag skulle säga det här om, i klassen då.

AL: Mm.

NO: Det, märkte aldrig att, det var ju barn till höga officerare.

AL: Mm.

NO: Som stupade, och dom hade det mycket bättre än vad vi hade, och dom bodde i Parken, det är väl, ett fint område i Hangö. Eh, men det var aldrig nån skillnad, och jag kände mig inte utanför alls.

AL: Nej, nej.

NO: Men på den tiden vet du, det fanns ju, det var ju vaktmästaren som kokade mat då. Och det var oftast gröt, och det var en gång i veckan var det soppa, och det var det enda dagen jag åt. Men mamma försökte ju att skicka med pengar så jag kunde, vi fick ju betala för maten.

AL: Ja.

NO: Ja, kunde äta den, men jag gjorde inte det. Jag gick och köpte russin istället, det var det enda godiset som fanns, har jag för mig, jo men det var det. Det var väl lakrits som fanns kanske. Men, så det, nej det kan jag inte säga, utan tvärtom, vi hade mycket roligt i klassen. Och nu träffas vi, ja, jag var där på klassträff i år.

AL: Mm.

NO: Det var då jag träffade stadsdirektörn.

AL: Just det, Denis.

NO: Vad var det han hette nu?

AL: Denis.

NO: Denis?

AL: Strandell.

NO: Strandell, just det. Ja. Har du haft kontakt med honom sen?

AL: Nej, nu är det ett tag sen. Jag skickade intervjufrågor till honom som han skulle ge till sin mamma.

NO: Ja.

AL: Men vi ska nog höras av igen, för där är ju samarbetsmöjligheter.

NO: Ja, har han, han sa ju att hon vill helst inte prata om det.

AL: Nej, nej det, han visste inte, så att det var därför vi tänkte, vi skickar frågor som går att svara på skriftligen, så får vi se.

NO: Mm.

AL: Men nej, det är inte säkert att...

NO: Ja, hon var ju här väldigt länge, sex år.

AL: Ja, ja. En del var ju det.

NO: Ja.

AL: Det är väldigt olika.

NO: Ja, ja. Men vi skulle ju, när man läser dom här papprena, dom skulle ju, Finland krävde ju tillbaka sina barn, va.

AL: Mm.

NO: Men det blev ju inte så.

AL: Nej, och det är svårt att säga varför, för att en del fosterföräldrar höll kvar barnen, och man trodde ju att kriget var slut, man hoppades ju på att det var slut, sen var det ju inte det.

NO: Nej.

AL: Så vissa kanske gjorde en avvägning som stämde, men, nej, det är väldigt, väldigt olika.

NO: Jag ska bara kolla. Ja, men vi skulle ju bara vara här i ett halvår för att äta upp oss. Men min farbror såg till att vi fick stanna ett år.

AL: Mm.

Slut på inspelning.

Inspelning 2

AL: Jag minns inte senast jag klippte mig.

NO: Nej, men du har så fint hår.

AL: Det är ingen som ser om det är rakt eller inte.

NO: Nej, det är jättefint.

AL: Tack.

NO: Ja, verkligen.

AL: Men, ska vi se, det här är ju den förra intervjun. Du ser, det blir rätt så mycket.

NO: Oh, oh. Ja, men det var bara en liten del som var med, va?

AL: Ja, i utställningen så var det bara en bit, sen har jag ju klippt ihop ljudintervjun bara till tio minuter, eller tolv minuter.

NO: Ja, där på...

AL: Ja, i utställningen som sagt. Men så här mycket blir det ändå.

NO: Oj, oj. Men du, jag kan berätta att det kom ju med det här, att ja, han var ju faktiskt pedofil.

AL: Ja.

NO: Mm, och vi kom ju inte, ja, för det första så såg vi ju inte när det var Tall Ships Race.

AL: Nej.

NO: Utan vi var på...

AL: Vernissagen.

NO: Mm, ja. Och i alla fall så hade, du vet, Helge, den sidan har jag ingenting, det är bara en adoptivson som finns kvar där va.

AL: Jaha.

NO: Av han, ja, det är en lång historia. Men på andra sidan har jag ju kontakt, för dom kallar mig för kusin.

AL: Mm.

NO: Är ganska nära, och då var det en av mina kusiner, vi umgås inte men vi träffas någon gång. Och han hade varit där, och läst det här. Och han, och så är det en av kusinerna som är psykolog, nej, inte psykolog, han är läkare i alla fall, inom psykvården. Och, före detta, han är ju pensionär, och han, den här andra kusinen hade ringt till honom, och vart så arg, men inte på mig.

AL: Nej.

NO: Utan, han var inte omtyckt, på min tants sida.

AL: Nej.

NO: För han var så krävande och han visste alltid bäst.

AL: Ja.

NO: Så att där fick jag ju gensvar, va. Men den här Peter som är väldigt nära, han ska köra mig till stationen imorgon. Och jag, jag, vi trodde inte han hade varit på utställningen, för han har inte sagt nånting.

AL: Nej.

NO: Men häromdagen, då undrade jag, för han, han säger, det låter på honom som att han var barn i huset där hos dom. Och positivt va, så jag undrar hur han reagerar. Men om dagen så kom det fram att han hade varit på Tall Ships Races, och det var ju precis samma.

AL: Ja.

NO: Han har aldrig nämnt nånting.

AL: Nej.

NO: Om det här.

AL: Nej.

NO: Och han visar inte på något sätt, att hur kunde du göra det, lämna ut honom, eller hänga ut honom. Men som mitt barnbarn som var med här.

AL: Mm.

NO: Hon tyckte ju inte att jag skulle, att det skulle tas bort va.

AL: Nej.

NO: Och likadant, Kristina som är syster till den här psyk doktorn, hon säger, "nej, jag tycker inte du ska ta bort det". För hon och hennes syster dom förstod också.

AL: Ja.

NO: För det var nån sommar dom var här och, ja.

AL: Ja.

NO: Han var som han var. Det var ju sjukligt, men.

AL: Men det var fler som hade upplevt att han hade ett märkligt beteende, är det de du menar?

NO: Ja.

AL: Ja.

NO: Ja, det är det. Just dom här kusinerna, dom två då. Men annars, jag menar, sen var det ju nästan bara pojkar i släkten, dom gick han ju inte på.

AL: Nej, nej...

NO: Ja, nej. Och som jag tror att jag har sagt här, att som barn, när jag åkte hit va, "han gör nog inte det den här gången". Jag trodde alltid att det skulle vara slut på det, va.

AL: Mm.

NO: Men 52 kom jag ju för att stanna. (1952) Då var jag nästan vuxen, då vågade han inte längre.

AL: Nej.

NO: Tror jag, men du vet man förskjuter och förtränger, va. Så jag kommer inte riktigt ihåg det.

AL: Nej.

NO: Men det var en gång hon låg på sjukhus, och det vet jag inte när det var. Som han kallade ner mig i källaren. Jag vet inte om jag har berättat det?

AL: Nej.

NO: Då tvingade han mig att se på när han onanerade, så du kan ju förstå.

AL: Mm. Ja, nej, det är fruktansvärt.

NO: Ja. Jag undrar, jag tror inte jag är ensam.

AL: Nej, nej, det tror inte jag heller. Men dom där jag har läst om likadana berättelser...

NO: Mm.

AL: ... så är det inte, då har dom ofta lämnats anonymt. Och inte att dom har velat prata om det kanske.

NO: Nej.

AL: Man ser ju inblick i liknande berättelser, men dom kanske inte får komma upp till ytan.

NO: Nej. Jag vet inte om jag berättade om Marianne, min syster?

AL: Jo, att han försökte...

NO: Ja, åkte till Mellbystrand. Men där gick det inte.

AL: Nej.

NO: Nej.

AL: Men du sa också att ni pratade inte om det förrän för några år sen. Eller att ni hade, att det hade liksom...

NO: Ja, Marianne?

AL: Mm.

NO: Det är bara några år sen, jag fick reda på det.

AL: Ja, mm.

NO: För hon hade förträngt det också.

AL: Ja. Jag tänkte det var inget ni pratade om när ni var unga?

NO: Nej.

AL: När det hände.

NO: Nu ringer det, ska bara se. (Nannys telefon ringer)

AL: Mm.

Slut på inspelning.

Inspelning 3

NO: Min syster skaffa, för det finns ju, guide, vad heter det, inte guideböcker utan det finns folder där det står om det här.

AL: Ok.

NO: Men jag ska be om att hon kollar upp det.

AL: Mm, för jag kan tänka mig som det här när du berättade om att ni kärrade.

NO: Ja.

AL: Åt...

NO: Tyskarna.

AL: Ja, det kanske är också något man kan visa vart ni gick nånstans.

NO: Ja, ja för och det var långt.

AL: Ja.

NO: Min pappa tyckte ju inte om det här va.

AL: Nej.

NO: Men vi fick ju, och min mamma hade mig som kamouflage va.

AL: Ja.

NO: För det, jag det har jag ju berättat, det blev ju lite tyskarn.

AL: Ja.

NO: Mm, men det var långt. Och då fick ju, var det barn med så kanske man fick choklad eller nånting sånt där.

AL: Mm.

NO: Men i alla fall så fick man bröd eller matvaror.

AL: Mm, ja.

NO: Kan man säga.

AL: Mm.

NO: För pengar, deras tyska pengar ville vi ju inte ha.

AL: Nej. Men det här gjordes när tyskarna var där, inte ryssarna.

NO: Nej.

AL: För då fick ni inte vara där?

NO: Nej, nej, det fick vi inte. Och ryssarna lämnade ju Hangö väldigt abrupt, så det stod mat på borden, och hästarna lämnade dom i skogen vet du.

AL: Ja.

NO: Så det, dom bara reste sig och försvann ungefär.

AL: Ja.

NO: Men jag vet inte varför det var så bråttom.

AL: Nej.

NO: Och Hangö kyrka, tycker jag är väldigt fin, den ligger ju på en knalle ihop med vattentornet.

AL: Mm.

NO: Den kyrkan, den hade dom ju som bio, förstörde där.

AL: Jaha.

NO: Nån kyrka fick dom ju inte ha. Så den hade dom haft som biograf.

AL: Biograf...

NO: Ja, jo men sen vet vi ju vart dom hade sina högkvarter. Det var ju också på berget, dom hade jättefin utsikt.

AL: Mm.

NO: Över hela Hangö, eller havet, framförallt.

AL: Mm.

NO: Så där finns ju en del, och var första bomberna föll. Det kommer jag ihåg.

AL: Ja, men tror du nån utav dina systrar skulle vara intresserade av att vara med också?

NO: Jag frågade dom, dom skulle tänka på saken. (Skratt)

AL: Ja.

NO: Ja, men jag tror nästan det, Ulla är sådär lite försiktig av sig, va. Men nej, jag tror nog Marianne också, hon kommer nog berätta. Hon har väldigt gott minne.

AL: Ja, mm.

NO: Men Ulla, hon är, vad är hon åttio, men gud är hon 87 år.

AL: Mm.

NO: Ja det är hon, men hon är den friskaste av oss. Hon kör bil och hon klipper gräset.

AL: Ja.

NO: Så, nej. Det är ju roligt att det är så.

AL: Ja, jo, det är väl så man önskar man får ha det.

NO: Ja.

AL: Nej, så vi hoppas på det, men nu är det boken i första hand som jag ska dra igång med.

NO: Mm.

AL: Så att.

NO: Jo att, nu tror jag att släcker dom.

AL: Mm.

NO: Du har ju påbörjat, då kan man ju inte bara lägga ner det, om du, du måste ju nästan få fortsätta.

AL: Det hoppas vi ju, jag tror nog att, nej, vi vill ju inte lämna ett projekt halvfärdigt, utan vi vill ju göra allting som vi hoppas på.

NO: Ja, mm. Och det här som du gjort, utställningen.

AL: Mm.

NO: Jag menar, det har ju vunnit väldigt mycket gehör, va.

AL: Ja.

NO: Så att.

AL: Ja, det är roligt, radion var ju uppe i Varberg, Radio Halland.

NO: Jaha.

AL: Och gjorde ett reportage om utställningen där.

NO: Jaha.

AL: Och sen var jag med och berättade från studion, kunde berätta mer, så det var nästan en halvtimme vi fick.

NO: Oj. Oj då.

AL: Så att det... Och jag tror det har mycket att göra med att det är 100 år av självständighet för Finland i år.

NO: Ja, och det var därför jag kontaktade Gamla Halmstad.

AL: Ah ja.

NO: Ja, för jag tyckte nu kanske dom kan skriva lite om det här, forntid nästan.

AL: Ja. (Skratt)

NO: Inte bara det här om industrier.

AL: Nej.

NO: För det är ju mycket sånt, som det står om.

AL: Ja.

NO: Men, det är ju fem sidor tror jag, som Anders har bidragit med.

AL: Ja.

NO: Han är duktig, han håller ju, nej, men det måste jag berätta, det var ju väldigt underligt och lustigt. Jo, min syster har en väninna och hennes barnbarn hade skickat det här, som Anders hade skrivit, som ska in i boken. Och vi kunde inte förstå, hon visste inte, hon den här väninnan visste ju att det här barnbarnet fanns i Sverige.

AL: Mm.

NO: Men hon visste inte hur hon hade fått det här va.

AL: Nehej.

NO: Men hon lämnade ju det till min syster. (Skratt) Och hon fattade ingenting.

AL: Nej.

NO: Ja, och så skulle jag få tag på Anders, för jag hade läst igenom hans artikel. Och då var det vissa saker som jag tänkte, måste kolla så han har ändrat på det. Och bland annat var det här pojkhemmet, som det stod att det låg på Andersberg.

AL: Jaha.

NO: Väster om staden. Och då, det fanns ju inte Andersberg då.

AL: Nej.

NO: Utan det var ju vid Wapnövägen. Mm, då säger han, "ja, det var ju lustigt det här, jag sitter med" ja, jag kommer inte ihåg vad hon heter nu, från Hangö. Och då har dom nån, hade dom nån, nått samarbete där, och gjorde, dom två samarbetade i alla fall. Och det var nog nånting med den regionen där.

AL: Mm.

NO: Han var, han är ju inblandad i rätt så mycket. Så säger han, "hon sa att hon var från Hangö, och då frågade jag om hon kände till familjen Ohlsson, jodå". Men att jag råkade ringa precis när dom två sitter där. Och då fick jag förklaringen hur Ullas väninna hade fått artikeln. (Skratt)

AL: Världen är liten.

NO: Ja, världen är verkligen liten. Vi kunde inte förstå hur hon hade fått den.

AL: Nej, det förstår jag.

NO: Ja.

AL: Ja, men det ska bli intressant, för han gör väl en bok om Hangö Halmstad relationen?

NO: Jag tror det ser du. För det här är ju bara litegrann, nu va.

AL: Ja, just det.

NO: Som ska in nu i själva Gamla Halmstad.

AL: Gamla Halmstad, ja, just det.

NO: Och den kommer ju i december.

AL: Mm. Ja, det ska bli spännande.

NO: Ja. Det är det.

AL: Mm.

NO: Men jag ringer alltid honom när han är på konstiga ställen. Senast var han på någon pråm, du vet dom har på, det här var inte i Tyskland, jo det var det. Och en gång var han hos sin son i Tyskland, en gång var han i Florida och så nu var han uppe i, nånstans nära Stockholm.

AL: Ja, ja, men han svarar ju då.

NO: Han svarar, ja, det är inte illa.

AL: Nej. Ja, nej.

NO: Jag sätter på kaffe nu.

AL: Ja visst.

Slut på inspelning.

Inspelning 4

AL: Jag tänkte på det du sa innan om dina kusiner och deras reaktion på utställningen.

NO: Mm.

AL: Förväntade, vad det som du förväntade dig eller har deras reaktioner förvånat dig?

NO: Nej, en förvåning har jag, för att vi hade en väldigt nära vän med, en man. Ja, först sa han ingenting, och sen satt han där bara i soffan. Och han kommenterade inte nånting.

AL: Mm.

NO: Men sen visade det sig att han var helt chockad.

AL: Ja.

NO: Helt chockad var han. Och han är en person som inte, ja, visar sina känslor direkt.

AL: Nej.

NO: Så det var den största överraskningen.

AL: Ja.

NO: Det var det. Men som Kristina då, kusin, var med och hon var ju inte förvånad.

AL: Nej.

NO: För hon hade ju varit utsatt, inte så som jag, men hon var inte förvånad. Och sen var det då Peter, som ringde, som hade sett det i Stationsparken. Han har ju inte kommenterat det, överhuvudtaget. Men så var det då den här Lars Göran, en annan på den sidan också, som blev väldigt upprörd.

AL: Mm, men du säger, han blev inte upprörd för att det var...

NO: Att jag hade, nej.

AL: Utan för att det hade hänt.

NO: Ja. Därför att han hade ingen relation till Helge, utan dom tyckte bara illa om honom.

AL: Mm.

NO: Tyvärr.

AL: Ja.

NO: Eller tyvärr och tyvärr.

AL: Nej, det, där fick dom ju vatten på sin kvarn.

NO: Ja.

AL: Lite, att det fanns nånting.

NO: Ja, men sen den här Peters bror, som bor i Steninge.

AL: Mm.

NO: Där har, där har jag inte hört nånting.

AL: Nej.

NO: Jag vet inte om de var på utställningen, men han måste ha hört det av Peter åtminstone.

AL: Ja.

NO: Men där vet jag inte.

AL: Men tror du det kan vara så att det här är ett ämne som är svårt för folk att närma sig? Dom kanske inte vet hur dom ska...

NO: Tackla det?

AL: Ja.

NO: Det är mycket möjligt, att det är. Men vad jag tyckte då, nu har jag, eh, hängt ut honom. Kan man säga.

AL: Tycker, känner du så?

NO: Jag kände det, så. Att dom måste ju tycka, hur kunde jag komma hit då, när jag var utsatt för det? Men det har jag ju sagt i intervjun, det var ju för att mamma skulle ha en mindre att mätta.

AL: Mm.

NO: Och sen var det ju det att när dom blev gamla, Emmy blev ju, började bli senil redan 77, vet du. (1977) Och jag, jag gjorde allt för dom.

AL: Mm.

NO: Och i efterhand så frågade, tänker jag, varför gjorde jag det?

AL: Mm.

NO: För jag lagade mat och kom med, bakade och gjorde all julmat och åkte ner. Jag har alltid jobbat varannan vecka, för jag tyckte att det var värt, för jag kunde följa med Bengt, för han reste mycket. Och det visar ju sig i pensionskuvertet, men det var värt det. Det var värt det. Och här kunde jag vara från fredag, och vi kan ju ta semester en vecka, så hade jag tre veckor lediga.

AL: Ja.

NO: Så det var värt det, men då åkte jag ner, jag fick ju aldrig nån ersättning för det.

AL: Nej.

NO: Utan det var nästan bara krav, han kunde ringa och säga "nu ska jag till doktorn", och då, mm, åkte ner.

AL: Ja. Men det här att du tror att andra människor har ett dömande mot ditt agerande, är det så att det är ditt eget, för du har inte hört dom här...

NO: Nej, jag har inte hört det. Det är bara att jag, skulle inte förvåna mig, om dom har det.

AL: Mm.

NO: För jag var ju den enda som brydde sig om dom när dom blev gamla.

AL: Mm, ja.

NO: Faktiskt, det var, ingen annan egentligen, Peter, men herre gud, åkte dit nån gång då och då, och hälsade på. Nej, nej, man får säga, du vet, jag skötte trädgården.

AL: Mm.

NO: Och det var en stor, det var en jobbig trädgård, klippte gräset för dom. Och det var en sån här, ja, det är precis vid lasarettet, jag vet inte om du vet var Wallmarksgatan är?

AL: Ja, kanske.

NO: Ja, det ligger ett dagis därpå.

AL: Just det.

NO: Mm. Hus nummer två, där ligger tre likadana hus, och hus nummer ett det var deras.

AL: Ja.

NO: Och bakade, ja, jag tycker jag gjorde allt för dom.

AL: Mm.

NO: Men jag fick aldrig nått.

AL: Mm, men är det något du ifrågasätter varför du gjorde?

NO: Nej, ja ska säga så här, varför hade jag ständigt dåligt samvete?

AL: Nej.

NO: Det, det kan jag inte förstå, men det var ju det jag hade. Att där sitter dom ensamma, och dom behöver hjälp.

AL: Mm, ja.

NO: Och sen var Emmy, oh herre gud, där är lite blått där. (Nanny hänvisar till himmelen utanför)

AL: Ja, jag ser det.

NO: Jo, hon var ju på hem det sista, hon var det i flera år. Hon dog ju på Berghem, det ligger, gamla epidemisjukhuset. Men hon var även på Bäckagård.

AL: Ja.

NO: Så han var ju helt ensam, och då var det ännu värre för mig. Och städade, jag menar, han hade ett stort hus, ett Hultsfredshus.

AL: Ja.

NO: Han städade väl inte.

AL: Nej.

NO: Ja.

AL: Nej, det är väl dubbelt.

NO: Ja.

AL: Man kunde ju nästan tänka att han förtjänade att sitta där själv. Men jag förstår att det...

NO: Ja, nej.

AL: Nej.

NO: Jag kan inte se folk lida.

AL: Nej.

NO: För han hade det jobbigt ändå, du vet, han dog ju tre veckor efter Emmy.

AL: Ja, ja.

NO: Ja, han slutade äta, han ville inte varken äta eller dricka.

AL: Nej.

NO: Och dom sa, ska ni inte sätta in dropp? Nej, han har själv bestämt det. Så dom gjorde aldrig det.

AL: Nej, det gör dom inte.

NO: Dom gör tydligen inte det.

AL: Nej.

NO: Ja, så att. Och du vet, förut hade han en rutin, han var klok nog att sluta köra själv.

AL: Mm.

NO: Det beslutet tog han, och det var ju bra, Och så fick han ju hemtjänst och då kom det en klockan tolv varje dag, och körde honom till Berghem. Och där satt han timme efter timme, det gick ju inte att konversera överhuvudtaget.

AL: Nehej.

NO: Men han såg ändå folk och det var ju hans livsuppgift, han hade inget annat att göra, sen när han kom hem så var det ju TV. Och detta gjorde han varje dag, sen när hon dog, han var inte ens med på begravningen, han klarade inte av det. Jag var där och skulle hämta honom.

AL: Mm.

NO: Nej, han klarade inte det. Och så då, jag vet inte vad det var som gjorde att han kom in på Berghem han också. Och där dog han.

AL: Mm. Ja. Jag tänkte på, den här senaste veckan i media, så har det ju varit väldigt mycket prat om den här skandalen i USA.

NO: Ja, #metoo. (Hänvisar till Me Too-rörelsen)

AL: #metoo, hur känner du där? För att jag tänker med den här kampanjen att det har mycket med att göra att ta bort skammen från dom som har utsatts, och lägga skammen där den ska vara.

NO: Mm.

AL: Men jag tänker på att du inte pratade med dina systrar, att ni inte delade vad som hände.

NO: Ja.

AL: Pratade man inte alls om såna här saker, eller...?

NO: Nej, jag vet inte varför, jag berättade ju det då också, det var jag som berättade det för Ulla ja, så var det.

AL: Mm.

NO: Och jag undrar när det var, ja, det är inte längesen.

AL: Nej.

NO: Men det var ju före vi fick kontakt.

AL: Ja.

NO: Mm, och även Anders. Och det var då hon berättade, hon visste att om att Marianne hade varit utsatt.

AL: Ja.

NO: Ulla vågade han sig inte på, hon var ju äldre va.

AL: Mm.

NO: Så att, nej, jag vet inte varför. Det var liksom, jag ville förtränga det.

AL: Mm, ja.

NO: Därför har jag inte pratat med dom om det.

AL: Nej.

NO: Och jag vet inte vad det var som gjorde att jag gjorde det till sist.

AL: Nej.

NO: Och sen så tog jag upp det med Marianne, och då berättade hon ju det själv.

AL: Mm, hur kändes det då, och få...?

NO: Vad sa du?

AL: Hur kändes det att få...?

NO: Jo, det kändes ju bra.

AL: Mm.

NO: Men som sagt var, då fick jag förklaringen varför han inte tyckte om Marianne.

AL: Ja.

NO: Jag kunde inte förstå vad hon hade gjort honom.

AL: Nej.

NO: Men det var alltid kritik.

AL: Mm, ja. Hur tänker du kring den här "me too" kampanjen, kallar dom det.

NO: Ja, nu det senaste dagarna så har jag tänkt så här. Men, tyvärr så dyker det ju upp sånt som kanske inte är, har varit trakasserier, va. För att det finns ju tyvärr folk som vill ha uppmärksamhet, va. Så jag tror inte på allt som dyker upp, utan att det kan vara uppdyktat. Jag tänker på nu det senaste, Lasse Kronér. Hur mycket, varför kommer hon, anklagar hon honom nu, de hade ju ett förhållande.

AL: Mhm?

NO: När hon hade slutat på SVT, så jag är lite... Jo, jag tycker det är förfärligt, Timell bland annat, och dom försöker, har ju, deras liv kan vara förstörda nu. Han var, antar han var gift, eller är gift.

AL: Jag vet inte.

NO: Jag tror det, och när sånt här dyker upp. Det är ju inte konstigt om äktenskapet går i kras.

AL: Nej, nej, karriären med. Men som man bäddar får man ligga, litegrann, att vem är ansvarig för vad man gör?

NO: Men du, jag jobbade ju på SE Banken i hela mitt liv. Och min väninna hon jobbade också där då, och hon, det var en kille där, jag tyckte väldigt illa om honom för han var så, man sa äcklig, va.

AL: Mm.

NO: Ja, och han trodde att han stod över alla andra. Han var och tafsade på henne, och nu kommer jag inte ihåg om det var bröstet eller rumpan, men hon gick till personalavdelningen. Tror du dom gjorde någonting?

AL: Nej.

NO: Det här är ju länge sen, kan vara 20 år sen, men där har du ju det här att, "nej, det var väl inte så farligt", ungefär. Så måste dom ha tänkt.

AL: Ja, och man lägger över...

NO: Ja, locket på.

AL: Ja.

NO: Mm, jag tror, jag tror men jag vet inte, jag tror inte ens de tog in och pratade med honom.

AL: Nej.

NO: För han var sån här så han gav olika kommentarer som var, det var ju inte, han tafsade aldrig på mig, men jag gillade inte honom för jag tyckte inte om hans attityd, va.

AL: Mm.

NO: Ja, så det händer, har hänt på många ställen det här.

AL: Men nu kanske är en sån vändpunkt där man inte kommer säga att "men det var väl inte så farligt", utan att man tar problemet på allvar.

NO: Mm.

AL: Kan man ju hoppas.

NO: Ja, nej, men jag skulle inte vilja gå ut med det här, va, i offentligheten, nej. Även om, nej, nej, det vill jag nog inte, med namn och, för jag vet ju, väninnor, bankväninnor speciellt. Dom är såna som, integriteten va, den är väldigt viktig, du kan aldrig fråga dom något personligt, va.

AL: Mm.

NO: Om inte de säger nått själv. Och dom skulle ju tycka, hur kan hon gå ut med detta här. Så att nej, det kan jag inte tänka mig. Det räcker att det är här.

AL: Mm. Tänkte, tänkte bara att jag skulle ta nått foto med, där du sitter nu, för jag tycker det var fint.

NO: Men, gud, jag måste se, jag känner mig, du vet jag har självfall och nu är jag plötsligt helt rak i håret. (Skratt)

AL: Vi testar och ser, om du fastnar på bild.

NO: Det är inte säkert.

AL: Man vet aldrig. (Kameraljud) Du kan titta ut och se om där är nått ljus över...

NO: Solen lyser.

AL: Nånstans gör den ju alltid det.

NO: Ja, den gör ju det. Och det är inga blad på trädet längre.

AL: Tackar, där har vi lite av varje.

NO: Oj då.

AL: Så har jag filmat med, jag ska se, ska lägga in det i datorn imorgon på jobbet och se.

NO: Mm.

AL: Men jag tänker att den här filmen är mest för att jag ska kunna skicka till en filmare för att visa.

NO: Ja, ja.

AL: Så det är min tanke.

NO: Dom här?

AL: Det här som jag har filmat.

NO: Min, vårt barnbarn är sambo med en filmare.

AL: Jaha.

NO: Men han, ja, jag vet inte.

AL: Vad gör han för?

NO: Ja han gör ju till exempel, han filmade, det var på nån av dom här öarna.

Slut på inspelning.

Inspelning 5

NO: Då bodde vi i det lilla huset, alltså farmors gamla hus. Och vi hade långt till skyddsrummet. För det låg i skogen, vet du.

AL: Mm .

NO: Och jag vet inte, kan det ha vart 400 meter kanske, och vi hann inte. Och mamma eldade i spisen och det gick ju upp rök, vet du.

AL: Ja.

NO: Så, vi låg framför spisen, och mamma bad till gud att vi skulle klara oss. Vi visste ju inte var dom, ja, dom kunde ju se det här. Men dom var ju på väg till Helsingfors för att bomba så att vi klarade oss. Men just det här att man inte hann till skyddsrummet.

AL: Men var det en chansning då när hon tände brasa i spisen?

NO: Nej, vi hade redan tänt alltså, vi eldade i spisen.

AL: Mm.

NO: Det var ju värmekällan.

AL: Men jag tänkte om man inte vågade tända den ibland?

NO: Nej, vi var tvungna, vet du. För då lagade man mat på spisen också.

AL: Mm.

NO: Mm, så var det.

AL: För ni hade mörkläggning annars?

NO: Ja, det hade vi ju.

AL: Mm, men kom du ihåg nån av dom här språngmarscherna till skyddsrummet?

NO: Ja, det kommer jag ihåg. Från Helsingfors också.

AL: Mm.

NO: Mm, och då hade vi ju alltid kläderna på.

AL: Mm.

NO: Så det kommer jag ihåg.

AL: Kommer du ihåg vad som hann gå igenom huvudet?

NO: Nej, jag följde väl bara med.

AL: Mm.

NO: Det kommer jag inte ihåg riktigt, att det var så.

AL: Delade ni skyddsrum med andra eller var det...?

NO: Oh ja, det var ju ett hus, och ja, vi var där i början av 2000 talet. Så åkte vi för första gången till det här stället, Kottby som det hette.

AL: Mm.

NO: Bodde vi i den här butikslokalen.

AL: Mm.

NO: Och skulle se, du vet, jag var ju liten och jag kommer ihåg bara ett jättestort hus. Och ett torg och där var en affär som hette Elanto, det är ungefär som Coop va. Och så var Folkets hus på andra sidan och så hade vi bastu i grannhuset som låg i backen.

AL: Mm.

NO: Och jag kommer ju ihåg, jag var ju, 40, jag var ju bara fem, sex år va.(1940)

AL: Mm.

NO: Och så var den en backe ner till spårvagnen och där låg ett apotek, och det enda godis som fanns det var ju salmiak. Som vi köpte där då. Men då åkte vi som sagt var tillbaks för att se hur det såg ut.

AL: Ja.

NO: Och herre, det var ju inte alls stort, det kanske var, var det två eller tre trappuppgångar.

AL: Ja.

NO: Ja. Ja men i min hjärna var det jättestort. Och sandlåda och en liten bergsknalle kunde vi se, där jag skadade mitt knä, som jag har fortfarande ärr efter. Och där, och det var där vi fick höra då att äter ni finskt bröd så ska ni prata finska. Ja, och det var väldigt roligt att se hur det såg ut, det var riktigt idylliskt.

AL: Ja.

NO: Men det där Elanto och Folkets hus var ju inte så stort det heller.

AL: Nej, nej det är märkligt vad...

NO: Vad man kan förstora upp det, i proportion till hur liten man var. Så det skrev jag om, åter till brottsplatsen, till våra barn och barnbarn.

AL: Mm.

NO: Ja.

AL: Nu skiner solen.

NO: Ja, nu ser jag att det blåser...

Slut på inspelning.